

тратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені; витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені; якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визначаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : [Навч. посіб.] / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук – Житомир : ЖІТІ, 2007. – 568 с.
2. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, затверджений постановою Верховної Ради України від 16.07.99 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями).
3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 16.05.2001 р. № 132, зареєстровано в Міністерстві юстиції 09.06.2001 р. № 24 / 2946.
4. Лузан Ю. Я. Методичні рекомендації по організації та веденню бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах України / Ю. Я. Лузан, М. Г. Михайлов, В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 2. – с. 106-119.
5. Нашкерська В. Г. Фінансовий облік / В. Г. Нашкерська – К. : Кондор, 2008. – 387 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87, зареєстровано в Міністерстві юстиції 21.06.99 р. № 391 / 3684.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 „Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318, зареєстровано в Міністерстві юстиції 19.01.2000 р. № 27 / 4248.

УДК 330.341:658

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Сарапіна О.А. - д.е.н., професор, Херсонський НТУ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день підприємства зацікавлені в раціональній організації та ефективному використанні оборотних засобів для отримання найбільшого економічного ефекту, тому розробка основних напрямів і способів реалізації політики управління оборотними засобами на підпри-

емства носить актуальний характер. Якість управління запасами підприємства безпосередньо впливає на його фінансовий стан, конкурентоспроможність та фінансові результати. Накопичення великих запасів свідчить про спад ділової активності підприємства та приводить до заморожування оборотного капіталу, уповільнення його оборотності. Крім того, виникають проблеми з ліквідністю, зростають складські витрати. Водночас нестача запасів (особливо виробничих) також негативно впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки зростають ціни за терміновість постачання, зменшуються обсяги виробництва продукції.

Забезпечити високий рівень якості продукції й надійність її поставок споживачам неможливо без створення ефективною структури управління необхідними сировиною та матеріалами для безперервного й ритмічного функціонування виробничого процесу. Незадовільне забезпечення процесу виробництва може привести до збитків, пов'язаних із неритмічною роботою та простоями. У сучасних умовах оптимізація структури запасів та ефективне управління ними є одними із найважливіших факторів зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності.

Отже, ефективне управління оборотними засобами є важливим чинником підвищення ефективності функціонування всього підприємства. Але, на жаль, управління оборотними засобами ще не є істотним напрямом у стратегії розвитку в конкурентних умовах.

Проблема досягнення та підтримання фінансової стійкості підприємств не втрачає своєї актуальності, що пояснюється динамічним характером ринкових відносин фінансово-господарської діяльності, і як наслідок – динамічним характером фінансового стану суб'єктів господарювання. Тому одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є удосконалення політики управління активами, у тому числі й оборотними засобами.

Метою цієї статті є: визначення та аналіз основних напрямів політики управління оборотними засобами на підприємствах, подальший розвиток теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління запасами функціонуючого в ринкових умовах підприємства.

Стан вивчення проблеми. Теоретичні основи управління оборотними засобами, методичні підходи до оцінки ефективності використання оборотних засобів, проблеми фінансування оборотних засобів на підприємстві розглядаються в працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: І.А. Бланка, В.В.Ковальнової, Н.В. Колчіної, Н.Н. Шишкоєдової, С.Ю. Андрєєвої, В.В. Бочарова, А.Г.Грязнової, Д.К.Шим, Є.С.Стоянової, Л.Є.Басовського, А.Д.Шеремета та інших. З метою підвищення ефективності використання оборотних засобів промислових підприємств необхідно конкретизувати основні елементи політики управління оборотними засобами шляхом теоретичного обґрунтування напрямів та способів реалізації політики управління оборотними засобами. Слід відзначити вагомий внесок у становлення й розвиток основних положень управління запасами таких зарубіжних учених, як: Д. Бауерсокс, Д. Клосс, Д. Хедлі, Р. Акофф, Р. Шонбергер та ін. При цьому дослідження зарубіжних учених здійснювалися на прикладі економічно розвинених держав, промислові підприємства яких багато десятиліть в умовах ринкових відносин акумулювали й розвивали основні принципи та підходи до підвищення ефек-

тивності систем управління запасами. Що стосується вітчизняних досліджень, то більшість із них присвячено питанням адаптації та впровадженню аналогів систем управління запасами, використовуваних зарубіжними підприємствами. Фундаментальні роботи В. Гриньової, В. Гавриленка, І. Швець, І.Бланка, М. Леви.

Методика досліджень. Методологічною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених та нормативно-правові акти з питань управління оборотними засобами на підприємствах. Методичною базою дослідження стали загальнонаукові економічні методи, у тому числі такі, як монографічний, порівняльний аналіз, відповідний методичний підхід до оцінки оборотних засобів та інші методи.

Результати досліджень. Політика управління оборотними засобами в загальному вигляді представляє собою процес формування обсягу та оптимальної структури оборотних засобів, оптимізації джерел їх фінансування та підвищення ефективності використання оборотних засобів з метою забезпечення ліквідності, рентабельності, платоспроможності та діяльності підприємства.

До основних напрямів політики управління оборотними засобами підприємств варто віднести такі:

- 1) визначення потреби в оборотних засобах;
- 2) формування достатнього обсягу й раціональної структури оборотних засобів;
- 3) оптимізацію структури джерел фінансування оборотних засобів;
- 4) підвищення ефективності використання оборотних засобів.

Реалізація першого напрямку політики управління оборотними засобами – це визначення потреби в оборотних засобах – що ґрунтується переважно на процесі нормування. Відзначимо, що нормування стосується тільки нормованих оборотних засобів (оборотних виробничих засобів і частково засобів обігу, а саме залишків нереалізованої готової продукції на складі). Помилки в розрахунках потреби в оборотних засобах, що виникають унаслідок недосконалості процесу нормування виробничих запасів за їх структурними складовими, приводить до появи надлишкових виробничих запасів або їх недостатньої кількості.

Надлишок сировини, матеріалів, готової продукції супроводжується додатковими складськими витратами, уповільнення оборотності обігових засобів та приводить до фінансових втрат. Недостатня кількість запасів може стати причиною невиконання виробничої програми або зупинки виробництва.

Нормативи мають визначатися за кожним видом оборотних засобів, що нормуються – запаси, готова продукція, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, сировина, матеріали. Але це не означає, що величина ненормованих оборотних засобів є безконтрольною. Управління ненормованими елементами оборотних засобів, тобто іншими елементами засобів обігу, до яких належать дебіторська заборгованість, відвантажені товари, кошти в розрахунках, має здійснюватися через систему кредитування й розрахунків. Підприємства зацікавлені в скороченні розміру ненормованих оборотних засобів, результатом чого є прискорення оборотності засобів у сфері обігу та більш ефективне використання оборотних засобів у сфері виробництва.

У межах реалізації другого напрямку політики управління оборотними за-

собами – формування достатнього обсягу й раціональної структури оборотних засобів – обґрунтовується склад оборотних засобів, тобто елементи, з яких вони складаються, і структура, що відбиває співвідношення між окремими елементами оборотних засобів. У процесі формування складу й структури оборотних засобів необхідно враховувати їх залежність від факторів виробничого, організаційного й економічного характеру.

У процесі формування складу і структури оборотних засобів доцільно застосовувати класифікацію оборотних засобів на основі таких ознак, як функціональна роль у процесі виробництва (оборотні виробничі засоби й засоби обігу); ліквідність, тобто швидкість перетворення оборотних засобів у грошові кошти; ступінь ризику вкладення капіталу.

Наявність на промислових підприємствах оборотних засобів з високим ризиком вкладень, у тому рахунку значної величини простроченої або сумнівної дебіторської заборгованості, виступає причиною зниження власних кредитних можливостей підприємства та приводить до зменшення величини оборотних засобів з мінімальним ризиком вкладень, у тому рахунку грошових коштів, що негативно позначається на фінансуванні операційного процесу та закупівлі виробничих запасів. Тому в структурі оборотних засобів найменшу частку мають складати оборотні засоби з високим ризиком вкладень, а саме сумнівна дебіторська заборгованість, залежані виробничі запаси, товари, що не користуються попитом, а найбільшу – оборотні засоби з мінімальним та малим ризиком вкладень, а саме грошові кошти та виробничі запаси, що постійно оновлюються.

Третій напрям політики управління оборотними засобами – оптимізація структури джерел фінансування оборотних засобів – ґрунтується на визначенні розміру власних оборотних засобів. Джерелами формування оборотних засобів, поряд із власними, є також позикові й залучені кошти. Однак саме за рахунок власних коштів формується стабільна частина оборотних засобів. Їх наявність дозволяє підприємству створювати необхідні для виробництва та реалізації продукції виробничі запаси сировини, матеріалів, готової продукції; вкладати певну суму грошових коштів у сферу розрахунків; своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Як відзначають вчені-економісти Л.В. Давидова, С.А. Ільмінська, «прямий зв'язок між оборотними засобами й поточними пасивами відсутній, однак вважається, що у стабільно функціонуючого підприємства поточні активи повинні перевищувати поточні зобов'язання. Якщо власні оборотні засоби становлять не менше 10% оборотних активів, то вважається, що підприємство «фінансово стійке» [1, с. 6].

Правильний вибір джерел фінансування оборотних засобів здатний оптимізувати співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу й рівнем фінансової стійкості підприємства, оскільки надлишок коштів, вкладених в оборотні засоби, знижує рівень платоспроможності підприємства, а нестача коштів для фінансування оборотних засобів сповільнює хід виробничого процесу та швидкість обороту засобів підприємства.

Четвертий напрям політики управління оборотними засобами – підвищення ефективності використання оборотних засобів – реалізується на підставі результатів аналізу ефективності використання оборотних засобів та передбачає розробку заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних

засобів у цілому та за їх окремими елементами (грошові кошти, виробничі запаси, дебіторська заборгованість). Результатом упровадження заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних засобів стане прискорення їх оборотності на всіх стадіях кругообігу, скорочення тривалості виробничого циклу.

Важливим етапом у реалізації політики управління оборотними засобами на підприємстві є застосування відповідного методичного підходу до оцінки оборотних засобів. Показники для оцінки оборотних засобів доцільно застосовувати в розрізі окремих напрямів політики управління оборотними засобами, а саме: потреби в оборотних засобах, обсягу та раціональної структури оборотних засобів, структури джерел фінансування оборотних засобів, ефективності використання оборотних засобів.

Необхідно зазначити, що в економічній літературі немає єдиного тлумачення поняття «управління запасами». Тому для більш повної характеристики надамо деякі з них. Управління запасами являє собою частину загальної політики управління оборотними активами підприємства, яка полягає в оптимізації їх розміру і структури, мінімізації витрат щодо обслуговування та забезпечення ефективного контролю за їх рухом. Згідно з іншим визначенням, управління запасами - це забезпечення і підтримування оптимальної кількості і типів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації. Сучасне управління запасами – стратегічна та перспективна функція менеджменту підприємства. А сучасна система управління запасами – це не просто засіб для розрахунку, скільки запасів необхідно закупити і коли це зробити, а система, орієнтована на досягнення стратегічних цілей підприємства й охоплює всі сторони діяльності компанії [2].

Виходячи з вищевказаного, перед фінансовим аналітиком або менеджером ставляться такі цілі:

- провести аналіз запасів у минулому періоді. Зокрема, слід розглянути показники загальної суми запасів, їх динаміки, питому вагу в обсязі оборотних активів, вивчити структуру запасів у розрізі основних груп, виявити їх сезонні коливання, визначити ефективність використання різних груп запасів, розрахувати показники їх оборотності;

- обчислити оптимальні розміри основних груп поточних запасів. Для цього запас матеріальних цінностей необхідно поділити на дві основні групи: виробничі запаси та запаси готової продукції. У розрізі кожного із зазначених видів виділяються запаси поточного зберігання, тобто постійно оновлена частина запасів, які формуються на регулярній основі і рівномірно витрачаються в процесі виробництва продукції або її реалізації покупцям;

- оптимізувати загальну суму запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються в оборотні активи;

- побудувати ефективну систему контролю за рухом запасів на підприємстві;

- відображати у фінансовому обліку вартість запасів в умовах інфляції.

Для підвищення ефективності управління оборотними засобами, зокрема запасами, важливим фактором є їх планування за логістичною концепцією «just in time» («точно в час»), яка полягає у поставленні потрібного запасу в потрібне місце, у потрібній кількості та за певний проміжок часу. Дана концепція

пція чітко узгоджується з новими тенденціями у філософії запасів: 90% товару має знаходитись на складі товаровиробника. Це забезпечує зменшення витрат на зберігання продукції на складах, дозволяє виробнику контролювати ціну на свій товар, а також вільно обирати партнерів (оптових та роздрібних посередників) [4]. Прикладом вдалого втілення даної концепції в організації управління запасами є німецька транснаціональна мережева компанія «METRO», яка не має складських приміщень, а товар поступає відразу на полиці в торговельну залу. Це значно зменшує витрати на зберігання запасів, транспортування та вантажно-розвантажувальні роботи і дозволяє встановити відносно низькі ціни на товари. До того ж дана компанія застосовує автоматизовану систему управління запасами EDI. На жаль, переважна більшість українських підприємств не мають змогу використовувати такі автоматизовані системи управління запасами через їх дороговизну. Натомість, широкого розповсюдження набуває програма «1С: Підприємство 8.0. Управління торгівлею», яка передбачає автоматизоване формування документів і рухів за ними за всіма операціями від надходження запасу на склад до їх відпуску, ведення обліку в кількох валютах одночасно (як у будь-якій валюті, зазначеній у договорі з постачальником, так і одночасно у валюті управлінського обліку), формування універсальних та стандартних звітів по складах, отримання інформації про неліквідні запаси, аналізувати показники залишків і оборотності запасів як за всією номенклатурою загалом, так і за будь-якими окремими групами і позиціями, збільшити швидкість і точність проведення широкого кола складських операцій, ефективно контролювати стан складів підприємства та інші функції.

Отже, як бачимо, управління запасами неможливо розглядати окремо без критичної оцінки системи обліку, яка склалася на підприємстві, оскільки вона має значний вплив на ефективність управління. Крім того, для забезпечення впорядкованості складського обліку кожному складу наказом по підприємству повинен присвоюватися порядковий номер, який надалі зазначається на всіх документах, які відносяться до операцій даного складу.

Висновки. Таким чином, управління оборотними засобами займає важливе місце в забезпеченні платоспроможності й рентабельності господарської діяльності підприємства. Політика управління оборотними засобами являє собою сукупність процесів формування, фінансування та ефективного використання оборотних засобів. Вона має включати такі напрями: визначення потреби в оборотних засобах, формування їх складу та структури, оптимізацію джерел фінансування оборотних засобів, підвищення ефективності використання оборотних засобів. Реалізація зазначених напрямів політики управління оборотними засобами спирається на певні способи, зокрема – застосування системи нормування, класифікації оборотних засобів, дотримання оптимального співвідношення між джерелами фінансування оборотних засобів тощо. У розрізі окремих напрямів політики управління оборотними засобами передбачається застосування системи показників оцінки оборотних засобів, що включає показники потреби в оборотних засобах, обсягу та раціональної структури оборотних засобів, структури джерел фінансування оборотних засобів, ефективності використання оборотних засобів, визначення яких на підприємстві дозволить контролювати надходження і витрати оборотних засобів, ефективність їх використання, виявляти тенденції й характер коливань величини обо-

ротних засобів у цілому та за окремими їх видами. Управління запасами є важливим чинником підвищення ефективності функціонування всього підприємства, особливо якщо запаси займають вагомую частку в загальній структурі оборотних активів. Мета управління запасами направлена на реалізацію стратегічних планів організації і включає в себе оптимізацію їх розміру і структури, мінімізацію витрат щодо обслуговування, забезпечення ефективного контролю за їх рухом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Давыдова Л.В. Политика управления оборотным капиталом как часть общей финансовой стратегии предприятия / Л.В. Давыдова, С.А. Ильминская // Финансы и кредит. – 2006. – № 15. – С. 5-11.
2. Ляшенко О. М. Нелінійні статичні та динамічні моделі управління запасами підприємства -<http://www.nbu.gov.ua/ard/2001/01lomuzp.zip>
3. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / колл. авторов под общ. ред. А.Г. Грязновой. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 1168 с.
4. Шеремет А.Д. Финансы предприятий: менеджмент и анализ / А.Д. Шеремет, А.Ф. Ионова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 479 с.
5. Куницька О. М., Мержиєвська С. В. Управління запасами з використанням сучасних підходів логістики та маркетингу - www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Logistyka/2009_649/27.pdf.

УДК 631.1.027:65.012.12:338.439.5

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ МАРКЕТИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПЛОДОЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Северюкова С.М. – аспірант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Маркетингова орієнтація аграрного бізнесу дозволяє оптимально використовувати обмежені ресурси сільськогосподарських підприємств, знижувати видатки виробництва та обігу, надавати необхідний рівень рентабельності.

Теоретичні дослідження та практика діяльності сільськогосподарських підприємств плодоягідної продукції підтверджують надзвичайну важливість маркетингового забезпечення. Завдання полягає в тому, щоб переорієнтувати підприємницьку діяльність сільськогосподарських підприємств плодоягідної продукції на більш повне врахування запиту ринку і задоволення попиту споживачів, що досягається за допомогою маркетингу. Забезпечення населення свіжою та переробленою плодоягідною продукцією в умовах постійно змінюваного зовнішнього та внутрішнього середовища є однією з найважливіших умов формування ринку у контексті продуктового підкомплексу аграрного сектора економіки України. Для практичного втілення ринкових відносин у